

2018. november 2. - **Tisza István mindig a nemzeti érdekekért küzdött**

Tisza István mindenekelőtt magyar politikus volt, aki a nemzeti érdekek vállalását és keresztvittelét tartotta fontosnak – mondta Szidiropulosz Archimédesz történész, a Trianoni Szemle főszerkesztője. Tisza erkölcsi tartásáról, meggyilkolásának okairól és politikai örökségéről beszélgettünk.

- Száz éve gyilkolták meg Tisza István magyar miniszterelnököt. Állítólagos utolsó szavai ezek voltak: „Ennek így kellett történnie.” E protestáns életszemlélet szerint élt és politizált?
- Tisza István gróf valóban ezek szerint is élt. Cselekvően képviselte erkölcsiségét, és ez a meghatározó a miniszterelnök megítélésékor. Egész életére rányomta bélyegét a szülői ház légköre: a harmónia szigete volt a geszti otthon, ahol a hagyományok tisztelete és gyakorlása, a puritán szellem, a hűség mint erkölcsi magatartás természetes jellemzője volt az egész Tisza-birtoknak. A hit számára nemcsak annak mindennapi megélését jelentette, de gondolkodása és életfelfogása is erősen kötődik a magyar protestáns örökséghez: elkötelezett volt az egyháza iránt, és az eleve elrendeltség gondolatát fejezi ki a neki tulajdonított utolsó mondatot is, ami persze csak legenda. Unokahúga jegyzőkönyvi vallomása szerint az utolsó szava ez volt: A fejem.
- Az elkövetőket ismerjük, de tisztázódott Károlyi Mihály szerepe a meggyilkolásában?
- A gyilkosok és a gyilkosságban részt vevők személye ismert. Ezek az emberek nem spontán módon cselekedtek, nem „népítélet” volt, ahogyan a baloldali történetírás mind a mai napig állítja. Csernák Imre, Kéri Pál, Gartner Marcell, Pogány József, Hüttner Sándor, Sztanykovszky Tibor, Dobó István, Horváth-Sanovics Sándor mindannyian tagjai voltak a Nemzeti Tanácsnak vagy a Katonatanácsnak. A felbujtót természetesen a mai napig sem sikerült azonosítani, bár a közvetett bizonyítékok Károlyi Mihály személyéhez vezetnek. A gyilkosság igazi okának feltárása messzebbre nyúlna: Tisza István személye útjában volt az új hatalomnak, még visszavonultan is veszélyes volt számukra. Kikiáltották bűnbaknak, elsősorban a háború és a háborús szenvedések okozójának.
- Ezzel kapcsolatban az 56-os Intézet egyik történésze tavaly azt szegezte ellene, hogy nevéhez fűződik a legtöbb katona halála, és meggátolta Magyarország demokratikus átalakítását.
- Elképzelni sem tudok annál nagyobb sületlenséget, mint hogy az ő lelkén szárad sok százezer katona halála, ez egy évszázaddal ezelőtti vád a miniszterelnök ellen. Tudjuk, hogy Tisza gyűlölte a háborút, lelke egész mélyéből. De ha már a világháborús felelősségéről beszélünk: miért nem vizsgáljuk meg azoknak a nagyhatalmaknak a felelősségét, mint Anglia, Oroszország, Franciaország, Németország, amelyeknek ráadásul a gyarmataik elvesztése miatt érdekükben állt egy világméretű háború kirobbantása? Vagy ott van Ausztria, amely körömszakadtáig ragaszkodott egy kemény ultimátum megküldéséhez Szerbiának. Ami pedig Magyarország demokratikus átalakításának meggátolását illeti, nézzük már meg, milyen demokráciát szültek azok a baloldali, bolsevik csoportok, amelyeket hatalomhoz juttattak bizonyos erők! Tisza István korai halála egy dolgot szerencsére megakadályozott: nem élte meg, amit megjósolt, Trianont és azt, ahová a nemzet 1918 és 1920 között süllyedt.
- Többször az életére törtek, például Szabó Ervin anarchista könyvtárigazgató is tervezett ellene merényletet. Miért nem készült jobban erre az eshetőségre, és miért akarták mindenáron eltenni láb alól?

– Mert nem találtak fogást rajta, hogy elmozdítsák a helyéről. Sok gondolatát lehet vitatni, de nem lehetett erkölcsi elhajlással, korrupcióval, gyengeséggel vagy következetlenséggel vádolni. Tisza István attól kezdve, hogy 1886-ban a magyar képviselőház tagja lett, akárhová állította őt a sors, a miniszterelnöki vagy a házelnöki székbe, a lövészárokba vagy éppen a gyilkosok fegyvere elé, mindig férfiként viselkedett. Kétszer is keményen leverte a parlamentarizmust fenyegető obstrukciót, ellenezte az általános titkos választójog idő előtti bevezetését, kiállt a hadsereg korszerűsítése mellett a folyamatos véderőviták közepette. Mindez irritálta a parlamenti ellenzékét és a radikális baloldali csoportokat, amelyek a sajtón keresztül ösztöztet zúdítottak Tiszára, „a feudális reakció képviselőjére”.

– A tettei alapján milyen politikus volt?

– Tisza István mindenekelőtt magyar politikus volt, aki mindenekelőtt a nemzeti érdekek vállalását és keresztülvitelét tartotta fontosnak. S ámbár látszólag a Habsburgok kiszolgálójának tűnt vagy annak tartották, mert következetesen védelmezte a deáki kiegyezést, és sokáig nem tudta elképzelni hazája boldogulását a dualista rendszer nélkül, ám ha a nemzeti érdekek csorbát szenvedtek, akkor királyával szemben is fellépett volna. Ferenc Ferdinánd trónörökös azért akart a dualizmus helyébe egy föderalista rendszert állítani, melyben a déli szlávokat hozza hatalmi helyzetbe, hogy Tisza István erős monarchiabeli hadállásait gyengítse vagy megdöntse.

– Mit hordoz Tisza István politikai öröksége?

– Vértanúhalála és erkölcsi nagysága igen szoros kapcsolatban áll. Halálát felfoghatjuk úgy is, mint erőforrást a nemzeti küzdelmek sorában. A trianoni békediktátumot követően kezdődött el kultuszának ápolása, aztán négy évtizednyi tudatos elfeledtetés után ma ismét méltó helyre került neve, személye. Tisza István haláláig hűséges maradt eszményeihez, a magyar nemzetszolgálat hitéhez. Nála a hazához való hűség és a tettek összhangban voltak. Minden lépését ennek rendelte alá. Ezért szükséges éltetnünk ismét Tisza kultuszát, mert ami hitét, erkölcsi szilárdságát és nemzete iránti hűségét illeti, mi is követőinek tarthatnánk magunkat. Ő erkölcsi erőt adott és ma is ad Magyarországnak újbóli feltámadásához, példát mutatván a mai nemzedékeknek is, mert Tisza István a kor alapkérdéseit erkölcsi biztonsággal és a nemzeti érdekek figyelembevételével közelítette meg, és felelősséggel kereste a megoldásokat. Szellemi öröksége sem kisebb erkölcsi alkotásainál: parlamenti beszédei egyenesen a szónoki bravúr kategóriájába tartoznak.

– Ön a sztoikus Tiszáról adott elő a hét elején tartott emlékülésen. Mire érti ezt a jelzőt?

– A sztoikus etika megalapítói arra kerestek választ, hogyan lehet az embereket olyan gyakorlati célok felé irányítani, hogy az áttekinthetetlen viszonyok közepette is megteremhessék maguknak a boldogság feltételeit. A szükségszerűség felismerése és az erkölcsi autonómia az a két fontos sztoikus alappillér, amire az embereknek támaszkodniuk kell, hogy felszabadíthassák magukat az etikai korlátok alól. De csak az lehet valóban szabad – teszi hozzá Tisza István –, aki magasabb céloknak veti alá magát, és azt hivatásának szolgálatába állítja. A sztoikusok az egyént akarták felemelni, Tisza ezt az elvet az egész nemzetre vonatkoztatva alkalmazta. Ebből a megközelítésből bátran állíthatjuk, hogy a sztoikus gondolkodás Tisza egész életére, munkásságára jellemző. Pataki Tamás